

Olvasói levél a Nők Lapja Summerhill cikkéhez

március 6, 2013

írta: Tóth Anita

A Nők Lapjában 2011-ben megjelent cikk Summerhillről itt olvasható.

Kedves Csilla!

Nagyon nagy öröm számomra, hogy megjelent a Summerhill iskoláról írt cikke, és szeretném megosztani önnel, ami a cikkel kapcsolatban az eszembe jutott.

37 éves vagyok, egy 10 éves fiú anyukája. Emellett egy művészeti vállalkozást működtetek, és -bár most épp passzív félénen – egy óvóképző levelező hallgatója is. Anyuka, volt kisdíák, mostani díák, és...

hozzáteszem még, hogy majdani nagymama is. Lehet, hogy nevetségesen hangzik, de fontosnak tartottam ezt az utóbbit is megjelölni mielőtt bármit írnék, ami a cikkel kapcsolatos.

Bár eleinte tanakodtam, most mégis tollat ragadtam, mert a téma nagyon fontos számomra és szeretném, ha máskor is foglalkoznának hasonló kérdésekkel.

Sokszor hallgatom végig barátnőim panaszait az iskolával, vagy iskolás gyermekükkel kapcsolatban. Azt hiszem, hogy nem látjuk a fától az erdőt. Nem vesszük észre, hogy a korosztályonként oly gyakori és jellemző problémák nem egyszerűen a gyerekből fakadnak; nem csak annak növekedéssel járó sajátos viselkedésváltozásaiból, hanem az iskola és a sajátosan

növekvő, fejlődő gyermek kölcsönhatásából.

Mivel nem ismerünk olyan gyerekeket, akik másként nőttek fel, el sem tudjuk képzelni a kamaszkort, sőt! már a kiskamaszkort lázadás és ajtócsapkodás nélkül. Bízunk abban a fajta iskolarendszerben, amely már számunkra sem volt igazán megfelelő, pedig halványan emlékezhetnénk azokra az osztálytársakra is, akik meg egyenesen a nagy vesztesei voltak az oktatásnak.

És az oktatás azóta nem sokat változott.

Summerhillre és vele kapcsolatban Fóti Péterre az óvó- és tanítóképző pedagógia tanárnője hívta fel a figyelmemet.

Amikor ismerős anyukáknak és apukáknak beszélek az 1921-ben alapított iskoláról, látszik, hogy ez az iskolakép a mai Magyarországon annyira utópisztikus, hogy szinte szót sem érdemel.

Az első kérdésük ez: – **Szabad játék? Megbolondultál?** – Ekkor ezt szoktam válaszolni:

A.S. Neill akkor alapította meg iskoláját a gyermeki szabadság nevében, amikor a kisbabák igény szerinti szoptatása egy tökéletesen ismeretlen fogalom volt, a szobatisztaságra már a 4-6 hónaposos korban elkezdték tanítani babákat, és bármilyen kicsi is volt egy gyerek, keményen fenyegették, ha hozzáért a nemi szervéhez. Ez ma már a múlt. Nagyrészt. Szerencsére.

Sőt az a boldog kor is eljött, hogy 1993 óta az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában az óvodai élet tevékenységi formáinál az első helyen ez áll: *„A játék a kisgyermekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége, s így az óvodai nevelés leghatékonyabb eszköze. A játék – szabad-képzettársításokat követő szabad játékfolyamat – a kisgyerek elemi pszichikus szükséglete, melynek mindennap visszatérő módon, hosszantartóan és lehetőleg zavartalanul ki kell elégülnie. A kisgyermek a külvilágból és saját belső világából*

származó tagolatlan benyomásait játékában tagolja. Így válik a játék kiemelt jelentőségű tájékozódó, a pszichikumot, a kreativitást fejlesztő és erősítő, élményt adó tevékenységgé. (...) „

A mi iskoláink nem tudnak átmenetet biztosítani, vagy kisgyermek valaki vagy iskolás.

Bár minden szülő pontosan tudja, hogy az átmenet lassú, s bár egy iskolaérett gyerek legnagyobb vágya, hogy olvasson és számoljon, s bizonyítsa, hogy szabályoknak képes eleget tenni, mégis még nagyon-nagyon sokáig a játék a központi fontosságú az életében. Ezzel szemben, az utolsó óvodai év már a „készülés az iskolára”, akkor is, ha a szabad játék még sokáig nagyon-nagyon fontos lenne.

Akkor is, ha minden pedagógiával foglalkozó szakon kötelező olvasmányok azok a pszichológiával és pedagógiai pszichológiával foglalkozó több ezer oldalas kötetek, amelyek feketén-fehéren közlik, az elmúlt évtizedek tudományos eredményeit a szabad játék és az eközben zajló szabad gondolkodás és mozgás fontosságáról. Mi több fejlesztő hatásáról, ahogy ezt ma divatos mondani.

Szabad tantárgyválasztás? Megbolondultál? – kérdezik az ismerősök.

Emlékeztetni szeretnék mindenkit iskolaéveire, (aki valaha volt diák, és nem volt eminens tanuló) hogy valójában mi is történt. Azt, hogy melyik tantárgyat mennyire tanulja valaki, vagy tanulja-e egyáltalán, ezt régen is, most is szabadon döntötte, dönti el minden diák. Csak mások a következményei nálunk, mint Summerhillben. Ide írok néhány példát, hogy mire gondolok, mikor ezt mondom. Szerettem a matematikát, mint tárgyat, de egyszer valahol elmentünk egymás mellett. Én és a matematika. És soha többé nem találkoztunk.

Egy véletlen. Lemaradtam. És mivel nem volt sem szülői nyomás, sem tanári rátermettség: végérvényesen. Egy ideig küzdöttem,

de restanciám egy idő múlva akkorára duzzadt, amikor úgy döntöttem, nem fordítok rá több energiát, hiszen az soha, semmilyen formában nem tud megtérülni. De emlékszem fiúkra az általánosból. Szinte az összes fiúra az osztályból!, hogy ők már sokkal hamarabb, sokkal inkább így voltak, szinte az összes tantárggyal. Mert nem érdekelte őket. De emlékszem arra a fiú padtársamra is, akit negyedikre súlyos diszlexiásnak könyvelték el, és aki elkérte az indiános könyveimet és elkezdett a pad alatt olvasni. Szörnyű nehezen ment neki a betűzés, de egy hónap alatt annyit fejlődött, hogy egy oldalt is el tudott olvasni a gyűrött kis ponyvakötetből egy óra alatt. Néhány hónap múlva pedig már falta a könyveket. Szerencséjét végül is az iskolának köszönhetette, mert egy padban ült a könyvek tulajdonosával!

John Holt helyett, aki 1970-es években nagyszerű könyveket írt arról, hogy valójában hogyan tanulunk meg olvasni, vagy bármi má ezeket a hétköznapi saját példákat szoktam sorolni, hogy a gyermek akkor is szabadon választ arról, hogy mit tanul, amikor mi azt hisszük, nem választhat szabadon.

Hányan sóhajtanak fel együtt érezve, ha arról van szó, hogy a fiamnak legfőbb vágya fára mászni, focizni, birkózni, és különböző kalóztámadásokat végrehajtani egy medencében, és a legkevésbé, hogy törtékkel végezzen műveleteket – bár ha kalózhajó építéséről van szó, akkor ez szinte elkerülhetetlen de ha ezt hagynánk, megőrülnénk, a rettegéstől, hogy hogyan boldogul majd az életben?!

Ám lehet, nem kellene mozgásterapeutához, fejlesztőpedagógushoz vagy akár pszichiáterhez járnia, mint mostanában különösen sok gyereknek. És nem kell magát alkalmatlannak éreznie.

Akár szembenézünk a ténnyel, akár nem, iskoláinkban a gyerekeink, ahogy mi is annakidején, választanak, hogy mit és mennyit tanulnak. Tudatosan, vagy tudattalanul. Közben két dolog történik velük. Az egyik, hogy csökken az esélyük az

ígéretes közép és felsőoktatási intézményekbe való bekerülésre. Ha lemarad, kimarad. A másik dolog ami történik, hogy amíg csendben kell ülnie egy olyan órán, amiről „elhatározta”, hogy nem tanulja, vagy mások úgy döntöttek, hogy képtelen tanulni, egyszóval amíg ezeken a z órákon csendben vagy nem csendben ül, addig a destruktivizmust gyakorolja, amelyet vagy befelé, vagy kifelé irányít. A gyerekek évek kitartó munkájával elsajátítják azt, hogy hogyan üljenek csendben, saját akarat nélkül, kis papagájokként ismételve a tananyagot és tanáraik nézeteit, s amikor a környezet önállóságot és tettekeszséget várna, esetleg engedélyezne, akkor sem képesek megfelelni ill. kihasználni azt.

Aztán itt van még, a **Van-e valami értelme a diákönkormányzatnak?** című kérdés.

Nos csak annak a fajta tanár-diák önkormányzatnak, amely az ön által bemutatott Summerhillben is működik. De annak nagy. Nagyobbacska gyerekeinknek állandóan arról papolunk, hogy meg kell tanulniuk a felelősségvállalást, miközben önállóan még arról sem dönthetnek, hogy melyik folyosón sétálgatnak a szünetben. Felelősségteljes viselkedést várunk tőlük, és önállóságot, konfliktuskezelő képességet. Miközben ez nem képesség hanem gyakorlat dolga, amit gyakorlás közben lehet elsajátítani. Nem lehet a járást megtanulni a járókában. Csak sok esés és bukdácsolás árán, lépcsőkön, kavicsos, aszfaltos, néha puha füves részeken.

A vitatkozás művészetét is lehet tanulni mondjuk egy történelem vagy bármilyen órán, de amikor arról van szó, hogy kié lesz délután a focipálya, kiderül, hogy az órai semleges témákkal kipróbált technikák, mintha soha ki se lettek volna próbálva. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy az előbbiekre nincs szükség. De szükség, igenis nagy szükség lenne az utóbbira is.

És végül, ami a leghúsbavágóbb kérdés barátaimtól: **Most**

komolyan, ha lenne itt egy Summerhill a szomszédban, te beíratnád a fiad?

Hát ez egy nagyon mellbevágó kérdés. De talán a fentiekből már kiderült, hogy ezen a kérdésen komolyan elgondolkodtam, és az is, hogy mire jutottam:)

Kedves Csilla!

Remélem, nem haragszik meg, hogy ilyen hosszú lett ez a levél.

Nagyon örülnék, ha a Summerhillről írt cikk egy sorozat első részévé válhatna lapjukban, amelyben a hazai példák is bemutatásra kerülnek. A hejőkeresztúri Kovácsné Nagy Emese, vagy L. Ritók Nóra munkája Berettyóújfaluban, dévaványai, szolnoki példák. Lehet, hogy a tatai Színes, vagy Winkler Márta Kincskereső iskolája sem ismert mindenki előtt.

És nem utolsó sorban azoknak a családoknak az élete, akik az otthonoktatás küzdelmes formáját választják, vagy azok a magántanulók, akiknek számára a közoktatás, mint utolsó megoldást kínálja a magántanulóságot. Épp az említett L. Ritók Nóráról olvastam a honlapon, hogy az iskola ugyanolyan elvárásokat támaszt a nyomor szélén élő gyerekekkel szemben, mint azokkal szemben, akik jó körülmények között élnek. De fordítva is igaz, hiszen a tehetséges gyerekek meg felfele lógnak ki a közoktatás prokrusztész-ágyából.

Levelem zárásaként most azt a kérdést osztanám meg önnel, amelyet magamnak szoktam feltenni:

Megváltoztatható-e a magyar -vagy bármilyen – közoktatási rendszer? ...vagy... létre lehet(ne)-e hozni hazánkban demokratikus iskolákat?

Egyik kérdés nehezebb mint a másik. Főként, ha a múlt század történelmi iskola-példáira gondolok. Az elmúlt évek tapasztalata az, hogy központilag, varázsütésre ez nem sikerülhet.

De itt vannak a decentralizáció jó példájának a családi napközik, amik a szűkös óvodai és bölcsődei vagy helyenként az iskolai napközi szerepét vállalták át. Létüket az áldozatos szülőkön kívül, a helyi önkormányzatok ill. a hivatalos normatív támogatás biztosítja helyenként.

A válasz ennyi dióhéjban, mert attól tartok ez már megint egy nagyon hosszadalmas rész lenne itt a levélben.

Köszönöm türelmét, és a cikket!

További jó munkát kívánok!

üdvözlettel

Tóth Anita, Kecskemét